

* קצורי * באורי * לקוטי *

האלשיך הק' פ' בלק

(ז) וַיֵּשֶׁא מִשְׁלֹי וַיֹּאמֶר מִן אֶרֶם
יִנְחֵנִי בֶלֶק מֶלֶךְ מוֹאָב מִהַרְרֵי קָדֶם
לְכָה אֶרְחָ לִי יַעֲקֹב וּלְכָה זַעֲמָה
יִשְׂרָאֵל: (ח) מָה אָקֵב לֹא קִבְּהָ אֵל
וּמָה אֲזַעֵם לֹא זַעַם יִקְנֹק: (ט) כִּי
מֵרֹאשׁ צָרִים אֶרְאֶנּוּ וּמִגִּבְעוֹת
אֲשׁוּרֵנּוּ הֵן עִם לְבָדָד יִשְׁכֹּן
וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב: (י) מִי מִנָּה
עֵפֶר יַעֲקֹב וּמִסֶּפֶר אֶת רִבְעֵ
יִשְׂרָאֵל תָּמַת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָיִם
וַתְּהִי אַחֲרֵיתִי כְּמָהוּ:

יאמר, במה שאמרו כי איך (אל
זועם בכל יום) אל שהוא חסד זועם
שהוא דיין?

אך הוא, כי מדת חסד הוא לזעום
בכל יום. שהוא מעט מעט מעט יום יום,
ולא הרבה כאחת, על ידי האריך זמן.
ובזה יאמר ומה אזעום ולא זעם ה'
בכל יום, כי אם אל שהוא מדת חסד
אל, שלמעלה ממדת רחמים. ועל כן
אחר שהזעימה היא בבחינת חסד.
איך תתהפך להם לרעה, אם לא על
ידי עון גדול שעשו, ולא על ידי מה
שעתידין לעשות בבמות בעל:

ועוד כי זה שהביט אל הררי קדם,
הם הקודמים לאבות, טעה בחשבונם.
כי הנה אין ישראל נקראים בני תרח
אביו, ולא בני אבות האמהות הרן
ובתואל ולבן. כי הנה מראש צורים

הוא אברהם כד"א צור חוצבתם וכו'
משם אראנו את ישראל ולא מקודם.
וכמו שאמרו ז"ל ממשל המרגלית
שבחול, שכובר בכברה עד שמוצא
המרגליות ומשליך החול. כן אברהם
בין כל הקודמים לו. וגם אמרו
רבותינו ז"ל אלה תולדות השמים
בהבראם, אל תקרי בהבראם אלא
באברהם כי ממנו מתחיל העולם. וכן
אבות האמהות לא יחשבו, כי
ומגבעות מהן עצמן והלאה אשורנו,
לא לאבותיהם שהם מארם. ולא
אמר מראש גבעות כי אם ומגבעות
מהן עצמן והלאה, כי אינן נמשכות זו
מזו כאבות:

ועוד כי אין אומה זו כיתר אומות
שתוכל לאררם, כי חלק ה' המה. כי
הלא עם זה הוא כאותיות מלת הן
שאין להם זוג כנודע. כי אל"ף וטי"ת
עולים יו"ד. וכן בי"ת וחז"ת. וגימ"ל
עם זי"ן. ודל"ית עם וא"ו. אך ה"א אין
לה זוג. וכן הנו"ן למנין קו"ף. יו"ד עם
צד"י, וכ"ף עם פ"א, ולמ"ד עם עי"ן,
ומ"ם עם סמך, נשאר הנו"ן בלי זוג.
כן עם בני ישראל, כי כאשר אין ה"א
ונו"ן מתחברות עם הסמוכות להן. כן
ישראל עם שכניהם, לבדד ישכון. כי
כל הגוים בשכון יחד שנים שלשה
עמים, לא יחשב שום אחד מהם
להיותו לבדד. כי יחשב למלווה עם
אחרים. כי מציאותם ודעתם
מעורבת. אך ישראל בשכנו עם
אומות זולתו ליושב לבדד יחשב, כי
לא יתאחדו לא בנפש ולא בעירוב
דעת. וזהו לבדד ישכון, כי יקרא לבדד
בהיותו בשכונה עם אחרים:

ולא עוד כי אם ובגוים לא יתחשב.
כי אם יאמרו כמה אומות בעולם,
יאמרו שבעים אומות וישראל, ולא

יאמרו אחד ושבעים כי לא יתייחד
אתם בחשבון. ואין זה רק שכל אומה
עליה שר והם שבעים שרים, אך
ישראל הוא יתברך מלכם. ואיך יבואו
עם ה' במספר עם אומות השרים.
וגם בהיות כמה אנשים בעמים
מתחלפים וישראלים ביניהם, כי
יאמרו כך וכך גויים וכך וכך ישראלים
שם. ולא יצרפום למספר אחד כאשר
יצרפו יתר אומות במנין אחד. והנה
אין כל זה להם אלא להיותם חלק
אלוה ממעל, ואיך תחול ארירה או
זעימה בהם חלילה:

ועוד איך יעלה על לב לזעום את
יעקב או את ישראל אשר ברכם ה'
בעפר, כי אם יוכל איש למנות את
עפר הארץ גם זרעך ימנה. ואם
בארירה או זעימה יפלו, הלא
הנותרים יפול בהם מנין, וה' ברכם
שלא ימנו. והנה היה אפשר לומר כי
שתי פעמים היתה ברכת העפר.
אחת באברהם, ושם נאמר אשר אם
יוכל איש למנות כו'. ואחת ביעקב,
ושם לא נאמר כן. ויעלה על דעתך כי
ברכת אברהם שזרעו לא ימנה
יתקיים בישמעאל ולא ביעקב. אך
ברכת עפר של יעקב יוכל איש
למנות. כי לא כן הוא, כי הלא מי מנה
עפר יעקב אותה ברכת העפר. כלומר
ברכת יעקב שלא נאמר בו אשר אם
יוכל איש למנות מי מנה אותה.

או שיעור הענין, מה שנאמר
באברהם שלא ימנה, היא עצמה
ברכת עפר יעקב. כי גם מה שנאמר
לאברהם, על יעקב נאמר, כי ביצחק
ולא כל יצחק יקרא לך זרע. וזהו מי
מנה, שהיא ברכת עפר שנאמרה
באברהם, שנאמר בו שלא ימנה. "מי

שמנה", אותו הוא עפר יעקב כי עליו נאמר. והיא ברכה עצמה שביעקב:

וזהו כשנקרא יעקב שנתברך בעפר כל שכן כשנקרא ישראל, כי אז הוסיפו לו ברכה אני אל שדי פרה ורבה כו'. כי על תוספת ברכה ההיא אפילו לרובע שלו אין מספר, ואיך תחול ארירה במבורך כל כך:

ושמא תאמר הלא חלה זעימה בהם, ובמדבר תמו ומתו כל הדור ההוא. הנה אין מיתתם ארירה ואיבוד ח"ו. כי מי יתן ותמות נפשי מות ישרים. הוא דור המדבר, כמו שאמרו ז"ל שעליהם נאמר דור ישרים יבורך. וכן בתנחומא אומר שלא נתן הקדוש ברוך הוא את התורה עד בא דור ישרים הוא דור המדבר. כי מי יתן חלקי עמהם כי חלקם בחיים, כי דור דעה קדושים היו ומיתתם כפרתם:

ואם שחמדתי מיתת דור המדבר שתמות נפשי מות גופם, כי גם חומר הצדיק יש לו מנוחה בקבר. עם כל זה יותר מזה אני תאב, ומי יתן והיה לי שלא אדמה לדור ישרים הנזכר, כי אם לאביהם גם הוא בשם יעקב ובשם ישראל. שהוא שלא אמות כלל, כי אם ותהי אחריתי, היא אחרית ולא מות. כי יהיה כמוהו, הוא יעקב וישראל האמורים בפסוק שהוא יעקב אבינו, כי יעקב אבינו לא מת:

והנה אמרו רבותינו ז"ל שאמר לו בלעם אילו אמרת לקלל את ישמעאל או עשו היה אפשר, אך אמרת לכה ארה לי יעקב כו', אי אפשר. ובזה יתכן להמשיך הכתובים על פי דרכם. שנשא משלו ואמר מן ארם כו'. לומר חבל על כל התלאה הזאת לבלתי הועיל. כי מן ארם ארץ רחוקה ינחני עד כה בלק. ולא

מתחלת גבולו כי אם מהררי קדם. ומי יתן והיה לארר את ישמעאל או עשו, כי אם לכה ארה לי יעקב אם לא כשרים המה, הנקראים בשם יעקב. ואם כשרים שבשם ישראל יכנו, ולכה זועמה ישראל. כי אמור בלק ארירה לא על הנקראים ישראל:

ומה שאמרת לכה ארה לי יעקב וכו', לומר שאילו אמרת לי על ישמעאל ועשו הייתי עושה, הלא תאמר גם אלה בני אברהם ויצחק המה כיעקב. לא כן הוא כי הנה מראש צורים הוא אברהם אראנו את יעקב, ולא את ישמעאל ועשו. כד"א כי ביצחק יקרא לך זרע, ולא כל יצחק, דהיינו יעקב. הנה שאין ישמעאל ועשו נקראים בני אברהם ויצחק. וכן ומגבעות הן האמהות אשורנו את יעקב. כי אין צריך לומר שרה שלא ילדה את ישמעאל כי אם שפחתה. כי אם אפילו רבקה לא היתה אוהבת כי אם את יעקב. ומה גם רחל ולאה שלא היה להן חלק רק בזרע יעקב. ושמא תאמר הלא גם ישמעאל הוא חשוב. כי הנה בקש אברהם רחמים עליו, ואמר, לו ישמעאל יחיה לפניך. ואמר לו הקדוש ברוך הוא ולישמעאל שמעתיד והפרתי אותו וכו'. וכן היה לו, שנאמר על פני כל אחיו ישכון. וכן עשו השוה אותו הכתוב ליעקב באומרו שני גוים בבטן. לזה אמר, על דבר ישמעאל שנתברך על פני כל אחיו ישכון, וכתוב אחד אומר על פני כל אחיו נפל. אלא בחיי אברהם ישכון, אחרי מות אברהם נפל:

ונבא אל הענין, אמר, אין ישמעאל דומה ליעקב. כי ישמעאל בהיותו עם אביו ישכון ובהסתלקו נפל. אך יעקב

מתחלת גבולו כי אם מהררי קדם. ומי יתן והיה לארר את ישמעאל או עשו, כי אם לכה ארה לי יעקב אם לא כשרים המה, הנקראים בשם יעקב. ואם כשרים שבשם ישראל יכנו, ולכה זועמה ישראל. כי אמור בלק ארירה לא על הנקראים ישראל:

כל כך רב איכותו, שאפילו בהיותו לבדד בלי חברת אבותיו ישכון, ולא יאמר בו נפל:

וגם אשר תראה שהשוה הכתוב את יעקב ועשו באומרו שני גוים בבטן. דע לך כי הנה ובגוים לא יתחשב להתאחד בחשבון. והוא מאמר הנביא הנה קטון נתתיך בגוים בזוי אתה מאד. לומר עם שנוולדת קודם, הנה קטון שמכרת הבכורה. ואף על פי שנתתיך בגוים, שהוכלל במלת גוים. לא שהם שוים בערך יעקב ליחשב עמו, כי בזוי אתה מאד. וישראל לא כן כי אם גוי אחד בארץ. וזהו ובגוים לא יתחשב. וגם שם הורה הכתוב כי לא ישתוו כי אם רב יעבוד צעיר. או על דרך רבותינו ז"ל שעל כי מלת (גוים) גיים ביו"ד במקום וא"ו, אמרו שני גאים רבי ואנטונינוס וכו'. כי בזה היה השווי, ולא בגדר איכות שתי האומות. וגם זה עם זה, הוא עם אנטונינוס, כי גר צדק היה. וזה יאמר ובגוים, שהוא באומרו שני גוים בבטן, לא יתחשב. כי חשבון אומרו שני אינו על יעקב ועשו, כי אם על אנטונינוס גר צדק ורבי:

ועוד טענה שאין מקום לשלוט עין וארירה ביעקב. כי אין חלוף ברכה שורה אלא בדבר המנוי. אך נשמרו מעין, כי מי מנה עפר יעקב שתשרה בו ארירה. כי, אם נמנו שקליהם, לא נמנה עפרם וגופם:

וראה עוד חשיבותם לפניו יתברך, כי מהיותם זרע ישראל טיפת זרע במעי אמם, כוללם במספר עם הנולדים. וזהו ומספר את רובע ישראל. ויפורש רובע כפירוש רבותינו ז"ל מלשון רביעה. כמו שאמרו ז"ל, שעל כן נמנו שבעים

נפש. וכן אמרו רבותינו ז"ל על שבט לוי למוד הוא אותו השבט לימנות במעי אמן וכו':

וגם שחלה זעימה בדור המדבר ושם מתו, מי יתן אמות כמיתתם. כי גם שכעת אינן באים לעולם הבא אחריתם טוב, כי על ידי משה יבואו לעולם הבא. וזהו ותהי אחריתי כמוהו:

(יז) וַיָּבֹא אֱלֹהֵינוּ וְהֵנוּ נִצָּב עַל עֲלֵתוֹ וְשָׂרֵי מוֹאָב אֶתוֹ וַיֹּאמְרוּ לוֹ בָּלַק מֶה דָּבָר יִקְנֹךְ: (יח) וַיֵּשֶׁא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר קוֹם בָּלַק וּשְׁמַע הָאֵיזִנָּה עֲדֵי בְנוֹ צִפּוֹר:

ראוי לשית לב, למה בפעם הראשונה לא אמר לו קום בלק וכו' כאשר אמר עתה?

אך הנה למעלה נאמר ויקר אלהים אל בלעם, וגם מדרגה זו בהשתלשלות קרי וטומאה. אך עתה נאמר ויקר ה', הוא שם הגדול. וגם בלק על זה אמר עתה מה דבר ה', מה שלא אמר למעלה. על כן אמר לו קום בלק על עמדתך ולא מיושב. כי עתה דבר ה' כמאמרך ולא אלהים כבראשונה, כי מהשם הגדול המה. ולא תביט אל היותך מלך, כי לפניו יתברך אינך אלא בלק. כי מלכותך לאפס ותוהו נחשב לפני מלכו של עולם. וגם כי פי המדבר אליך, אל תפן אל אומרים כי אם אל הדברים מצד עצמם, כי מאתו יתברך המה. וזהו האיזנה עדי וכו':

(יט) לֹא אִישׁ אֶל וַיִּכְזֹּב וּבֶן אָדָם וַיִּתְּנָהּ הָהוּא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה דָבָר וְלֹא יִקְמָנָה: (כ) הִנֵּה בָרַךְ לְקַחְתִּי וּבָרַךְ וְלֹא אֲשִׁיבָנָה: (כא) לֹא הָבִיט אֶזְרָא בְּיַעֲקֹב וְלֹא רָאָה עֲמֹל בְּיִשְׂרָאֵל יִקְנֹךְ אֱלֹהֵינוּ עָמֹנוּ וְתִרְוַעַת מִלֵּךְ בּוֹ: (כב) אֶל מוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם פְּתוּעַת רֹאם לוֹ:

נודע מרבותינו ז"ל, כי עתידים היו הברכות ליאמר מפי משה רבינו ע"ה ותוכחות מפי בלעם. אלא אמר הקדוש ברוך הוא שאין ראוי יכניע הרשע ההוא את בניו. כי אם אדרבא יהיו הברכות על ידו, כי מלאך רע יענה אמן בעל כרחו וכו'. בזה יאמר, ראה נא חשקו יתברך לברך את ישראל כי ממני תראה. כי הנה ברך לקחתי מזולתי, הוא משה, כי אליו יאותו. באופן שגנובות הן אתי חוץ מטבעי, באופן שהיה קל להפך הברכה. ועם כל זה וברך ולא אשיבנה, ולא אוכל לשוב מהם. כל כך ה' חפץ לברכם:

ושמא תאמר כי תנאי היו דבריו במתנת הארץ אם יהיו צדיקים, כאומרו לזרעך אחריד. אך כשחטאו ישראל במדבר עונות קשים, נתבטלה הגזרה והמתנה. כי לא כן הוא, כי הנה החוטאים במדבר לא צדיקים היו הנקראים בשם ישראל. כי אם הערב רב בעגל, ואשר נמשכו אחריהם מהירודים הנקראים בשם יעקב, וכן האספסוף והנקראים עם. כי גם במרגלים עשרה המה אשר

המסו את לבבם. ועל כן לא היה כעסו יתברך עצמי. וזהו אומרו לא הביט ולא הסתכל און שעשו הנקראים יעקב. יען כי לא ראה עמל בישראל, הם השלמים וכשרים הנקראים ישראל. ועמל הוא עון כמ"ד הוגעתני בעונותיך:

ושמא תאמר, הלא הרעים בקולו לאמר ואכלם. אינו כלום, כי גם ברעם קולו היו חיים וחסד בלבם. כמו שאמרו ז"ל, באומרו הניחה לי ויחר אפי כו'. שאמר משה, וכי תופס הייתי בך. אלא כדי שיתפוס ויחזיק בתפלה. כאב על בנו שאומר לאשר לפניו, אל תעכבו בידי הניחוני שאמיתו. ומכין שיאחזו בו ויחלו פניו לבלתי המית אותו. וזה יאמר, ה' אלהיו של ישראל עמו לרחמו. ותרועת והגזמת מלך בלבד הוא שהיה בו, ולא לפעול הכליה חלילה:

ועוד ראיה אל חיבתו יתברך עליהם כי הנה אל מוציאם ממצרים וכו'. והוא בשום לב אל מאמרם ז"ל בגמרא, תועפות אלו מלאכי השרת ראם אלו השדים.

כי הלא כמו זר נחשב. מי נתן בזה (יציאת מצרים) מלאכים ושדים?

אך יאמר, כי הנה היה יכול הוא יתברך להוציא ישראל ממצרים על ידי מלאך או שרף שימית את המצריים, כאשר בימי חזקיה את סנחריב וחילו. או באחד מכחות השדים ודומיהם. אך הוא, כי רצה הקדוש ברוך הוא באהבת ה' את עמו בנו בכורו, להוציאם על ידי עצמו, כאומרו ועברתי וכו' אני ולא מלאך וכו'. וזהו אל, כלומר בעצמו מוציאם

ממצרים. עם היות כי כתועפות ראם, שהם מלאכי השרת ושדים, לו יתברך. שהיה יכול להוציאם על ידם, ולא עשה כן כי אם הוא יתברך הוציאם בעצמו:

או יאמר, לא הביט וכו'. לומר, הלא חשבת בבואך לפסגה אשר שם סילוק משה רבינו ע"ה כי בלעדו לא היו קיימים. כי לולא משה בחירו עמד בפרץ היו כלים בעגל וכיוצא בו. ועל כן בעשות התעוררות במקום סילוקו במערכת קרבנות, תתעורר לויתן של שונאי ישראל. לא כן הוא, כי מה שהם קיימים עתה גם בלעדי משה היו קיימים. כי לא הביט און וכו' כדלעיל. כי ה' אלהיו עמו בלי משה כן גם עתה בסילוקו, אם משה מת ה' אלהי ישראל נשאר עמו בסילוקו. ואשר תראה הרעשת ההגזמה ההיא באומרו הניחה לי וכו'. שמורה שלולא משה היו כלים. לא היה דעתו יתברך לכלותם לפי האמת, כי אם הרעשת ותרועת מלך בו ולא נקמת מלך הבלתי מרחם:

ושמא תאמר שאם לא היה משה לא היו יוצאים ממצרים. וגם עתה יהיה להם העדר הצלחה בהתעוררות סילוקו עם מערכת המזבחות. לא כן הוא, כי בלעדי משה הוא יתברך מוציאם. הראיה, כי הנה מצרים הנזכר, הוא שרו של מצרים שמצרים שמו כנודע. כתועפות מלאכי השרת, וראם אלו השדים לו. ואיך היה משה בשר ודם יכול להם, אם לא היה הוא יתברך בעצמו עושה כל, והוא היכול לשדדם:

(כג) פִּי לֹא נֶחֱשׁ בִּיעֶקֶב וְלֹא קָסָם בְּיִשְׂרָאֵל כָּעֵת יֹאמֶר לִיעֶקֶב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה פָּעַל אֵל:

אומרו (מה פעל), כמו מה רב טובך, מה טובו אהליך. והוא: כי לא נחש ביעקב למשול בם, מאשר הלכת לקראת נחשים. וגם לא קסם, שתאמר לי שאקסום בישראל. אך לא תאמר שאקסום על בחינת יעקב. כי הנה ממה שלא זעם ה' בימים אלו יורה כי עתה הם במדרגה גדולה. כי הנה כעת יאמר בשביל יעקב ובשביל ישראל מה פעל אל. מה דבר גדול פעל אל ויצא לו, מאשר מה שאל זועם בכל יום... לא זעם בכל הימים ההם כלל. כי אין זה רק כי כל העדה כלם קדושים:

(ה) מַה טֹּבוֹ אֶהְיֶה יַעֲקֹב מִשְׁכַּנְתִּיךָ יִשְׂרָאֵל:

התנבא על היות שכינה ושפע עליון דבק בישראל בעולם השפל. אחד על ידי אוהל מועד במדבר, וגלגל, שלה, ונוב וגבעון. ועליהם אמר מה טובו אהליך יעקב. שנית, בבית עולמים, בית ראשון ושני. ועליהם אמר משכנותיך ישראל כד"א משכנות לאביר יעקב. נבואה למשכנותיו, שאמר דוד על בית המקדש:

(ח) אֵל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם בְּתוֹעֲפֹת רָאֵם לוֹ יֹאכֵל גּוֹיִם צָרְיוֹ וְעַצְמוֹתֵיהֶם יִגְרֹם וְחֲצִיו יִמְחֶץ:

אמר, כי אל שהוציאו ממצרים על ידי עצמו ולא על ידי שליח. עם היות כי כתועפות ראם לו, מלאכי השרת מהקדושה ושדים מהטומאה. כמו שאמרו ז"ל, תועפות אלו מלאכי השרת, ראם אלו השדים. שהיה יכול לעשות בהם שליחותו, ולא עשה כי אם על ידי עצמו, כאשר פירשנו למעלה. כן יעשה לעתיד. שעל ידי עצמו, יאכל גוים צריו כו' ועצמותיהם יגרם. ואחר כך יעשה על ידי מלאכים רעים שהם חציו יתברך, וזהו וחציו ימחץ:

(ט) פָּרַע שָׁכַב פֶּאֲרִי וּבָלְבִיא מִי יִקְיֶמְנוּ מִבְּרִכְיָה בְּרוּךְ וְאַרְרִיָּה אֲרוּרָה:

אמר, גם שתראה שיחרבו פעמים, חרבן בית ראשון וחרבן בית שני. כי יפול לא יוטל, כי אם ברע בבית ראשון ושכב בבית שני. וכו' ובוזה יאמר נמשך אחר אומרו כי אל מוציאו ממצרים בעצמו, גם עתה יעשה כן. כי יאכל וכו' וגם שכרע כו', יקוה את מי יקימנו הוא הקדוש ברוך הוא. כי הוא אלהינו קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו.